

Câteva referințe despre Biserica Ortodoxă și societatea românească actuală și câteva puncte de vedere cu privire la relația dintre Stat și Biserică în cadrul discursului social – istoric, în contextul aderării României la Uniunea Europeană

1. O amplă introducere

Există o tensiune: între real și ireal, între istorie și Împărăția Lui Dumnezeu. Sau, mai concret, între idealul creștin: care este viața în Iisus Hristos și viața pământească pe care o ducem cu toții. Rezolvarea acestei antinomii sau contradicții nu implică numai acțiunea umană ci și cea divină. Prin el însuși, omul a realizat prea puțin în planul destinului său. Când singur vrea să se autodivinizeze, să se facă înger el va ajunge fiară.

Omus secundus deus – maximă iluministă și marxistă – este concretizarea acestei căderi. Căutând singur paradisul desăvârșirii a aflat iadul dezumanizării. Tensiunea nu se poate rezolva în sine ci numai în Iisus Hristos. Iar mântuirea noastră se realizează așezându-se sub Revelație, nu deasupra ei. Omul căzut refuză Revelația, el pune condiție Revelației, erezia, care este produsul subiectivismului demonic, face ce vrea cu Revelația și transmiterea ei prin Biserică. Ei uită că natura Revelației, nu este o sumă de propoziții, de informații, iar înțelegerea mântuirii nu e una gnostică, teoretică. Se uită că religia creștină nu e rodul căutării omului ci este istoria căutării omului de către Dumnezeu. În Revelație, în această căutare și descoperire, Dumnezeu nu comunică numai adevărul despre El, ci se deschide El Însuși și ne arată condițiile mântuirii în El. Unirea omului cu Dumnezeu este scopul Revelației, deci umanul este uman numai în Dumnezeu. Această înfiere a noastră în Iisus Hristos se realizează în Biserică. Acesta e mesajul Ortodoxiei și puterea ei unică: accesul la duhul înfierii.

De aceea, voi susține că din punct de vedere istoric, Biserica – comunitate a creștinilor, cuprinde și unește pe toți cei ce cred în Domnul nostru Iisus Hristos, pentru a le comunica acestora Viața Sa care este Înviere și victorie asupra morții. Ea reprezintă comunitatea și comuniunea oamenilor cu Dumnezeu prin Fiul în Duhul Sfânt, precum și forma văzută a unei raportări suprafirești la Iisus Hristos – Cuvântul lui Dumnezeu Întrupat în istorie. Cunoaștem faptul că Biserica are o alcătuire, o constituție teandrică, ea unind timpul cu veșnicia, istoria cu supraistoria ori cu metaistoria. „Ea este locul unei „mișcări” veșnice a Înălțării și a Cincizecimii care unește Cerul și pământul prin „vălul” Sfintelor Taine, locul unde Sfântul Duh face cunoscută prezența și Trupul cel slăvit al Mântuitorului” – potrivit afirmațiilor teologului Olivier Clement.

Modurile de existență a Lui Dumnezeu se comunică Bisericii, Ea este cea aleasă fiind plină de Treime, spune Sfântul Vasile cel Mare: Ea este aleasa și ea trimite. Sfânta Treime este baza, modul structurării funcțiilor Bisericii. Taina coborârii Sfintei Treimi și taina urcării omului la Ea este esența adevărului, concretizat în această realitate divino-umană care este Biserica. A fi creștin, a fi în Biserică înseamnă a fi în Sfânta Treime. Unirea se face prin Sfântul Botez, În Biserică nu în afară de Biserică, după principiul paulin care spune că nu ne propovăduim pe noi înșine. Orice propovăduire care rupe pe Hristos de Treime, de Biserică, face din ea o simplă învățătură umană.

Mântuirea în Biserică este intrarea în comuniune cu Sfânta Treime căci Ea, Biserica este locul și spațiul manifestării Sfintei Treimi. Iar Biserica se manifestă în Sfânta Treime, în care se află nuanțele persoanelor: a Tatălui, a Fiului și a Sf. Duh. De aceea, cea mai mică biserică devine Ierusalimul ceresc. Iisus Hristos ne mântuie nu prin învățatura Lui, în primul rând, ci în prin Persoana Sa, care a zis: Eu sunt pâinea vieții (Ioan 6,35). De aici rezultă inseparabilitatea operei și învățaturii Lui Iisus Hristos de Persoana Sa, și acesta este un principiu dogmatic. Hristos nu a venit să ne dea numai o gnoză, o cunoștință, un cod moral, sau anumite mistere esoterice, El este prezent în Biserică prin Sfintele Taine. Și de aici rezultă aspectul ființial al mântuirii: El ni se dă cu viața Lui, iar mântuirea: este viața noastră în Sfânta Treime după cum Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ține să consemneze în cap. 17. Morala se identifică cu persoana Lui Iisus Hristos. La fel Revelația nu e o sumă de propoziții sau de doctrine, ea este persoana Lui Iisus Hristos, este viața Sfintei Treimi. Dar acestea sunt în Biserică, însă ruperea omului de Dumnezeu și de dragostea Lui, prin erezie, este un „pustiu de bine”. „Ei uită că ascultarea și smerenia sunt criteriile existenței în sânul Sfintei Treimi”, după cum spune Sfântul Siluan Athonitul. Ei uită că Iisus Hristos „trăiește în eternitate în stare de Fiu”, adică de ascultare.

Biserica, așadar, este locul unde veșnicia încorporează timpul acestui veac. Rolul ei nu este acela de a înveșnici istoria, ci de a o sfinți. Misiunea ei este eshatologică, și anume aceea de a-l răscumpăra pe om pentru veșnicie, de a-l desprinde pe el de această lume, în vederea obținerii adevăratei sale cetățenii – Împărăția Cerurilor, care nu este în și din lumea aceasta. Cu alte cuvinte, ea nu este o simplă parte a istoriei deoarece ea are propria misiune specifică, ci este o asumare a ei, fără a se confunda cu realitățile istoriei pentru că ea are propria misiune, nu trăiește în afara lor. Deși Biserica este din cer, misiunea ei este una pământească. Biserica este supraistorică, metaistorică dar în același timp se află în istorie pentru că Hristos Domnul S-a întrupat în istorie, iar Biserica pe care a întemeiat-o cu “însuși scump sângele Său” a rămas în istorie pentru a-l răscumpăra pe om pentru supraistorie. Biserica nu ignoră, nu refuză și nu respinge istoria, ci și-o asumă, fiindcă misiunea ei este nu numai eshatologică ci și istorică – căci omul trăiește în istorie, într-un timp și spațiu circumscris, din punct de vedere istoric și geografic. Este taină, simbol și mod al prezenței lui Dumnezeu în lume, dar ea este și fenomen social, act și fapt istoric. Biserica nu poate lucra și cultiva mântuirea oamenilor desprinsă fiind de realitatea materială a vieții, despărțită fiind de pământ și de timpul acesta “palpabil”, pentru că ea a luat naștere în timp și este subordonată, în acest sens, categoriilor temporale. Ea este în mod necesar și concret o instituție. Alcătuirea sa ierarhică e ancorată în realitatea ei sacramentală, doar succesiunea apostolică a episcopatului poate atesta că Dumnezeu rămâne printre noi, cu ajutorul Sfințelor Taine – după cum spune același renumit teolog Olivier Clement. Dar spre deosebire de alte instituții sociale care îl au ca subiect pe om, Biserica nu îl consideră pe om doar ca pe o zidire rațională supusă unor necesități și interese strict temporale, ci și în perspectiva scopului său supranatural și suprafiresc către care trebuie să convergă întreaga sa existență personală și comunitară. În aceste împrejurări Biserica nu a trecut cu vederea și nici nu a tratat superficial realitatea existențială ce conduce social și politic istoria, care se întrupează în Stat. Statul nu este de sorginte ori de esență divină, dar corespunde rânduiei dorite de Dumnezeu, el are o demnitate bine delimitată care învoacă și impune supunere și ascultare din partea tuturor. De aceea, Biserica a avut întotdeauna simțul istoric, întrucât nu a respins și nu a

ignorat rolul Statului în planul existenței social – istorice, neopunând acestuia un refuz categoric izvorât dintr-o orientare spirituală spre lumea de dincolo. Dimpotrivă, Instituția Ecclesială l-a considerat un partener și un aliat indispensabil al societății civile și religioase, după cum precizează, în această direcție, atât învățătura scripturistică cât și tradiția canonică a Bisericii. Mai mult decât atât, fiind împlinitoare a cuvântului biblic, încă de la început Ecclesia a rânduit pomenirea în cadrul liturgic a conducătorilor Statului, practică ce se află și astăzi în uz.

Prin urmare, postulatul și posibilitățile unei relaționări între Biserică și Stat se întemeiază și se fundamentează pe faptul că Biserica este atât o realitate duhovnicească, mistică, cât și o realitate instituțională, socială, istorică iar omul – ca subiect al istoriei și, în fond al unei organizări statale – aparține atât Împărăției Cerurilor, cât și celei a Cezarului. Însă Biserica, în pofida apartenenței sale la o altă lume, la un alt univers, nu și-a pierdut simțul istoric încercând să se situeze permanent într-un raport de conciliaritate, de armonie și deschidere față de structura seculară. Ceea ce este foarte important de subliniat aici, este faptul că acest raport se desfășoară între anumite limite și se fundamentează pe baza unor condiții invocate în mod reciproc. Așa cum spuneam, Biserica este un fenomen social și o instituție socială, strâns legate de un anumit mediu, situându-se în cadrul unei organizări statale, însă într-un plan paralel cu cel al Statului, înțelegându-se prin acest lucru o cooperare substanțială, dar lipsită de orice imixțiuni și amestecuri arbitrare, nefondate și de orice “tovărășie” a Bisericii la toate nedreptățile și greșelile puterii statale. În această relație Biserica nu poate să își uite misiunea sa, deoarece cele două laturi ori aspecte ale caracterului său diacronic sunt strâns unite iar ființa ei este teandrică, misiunea ei este una celestă. Ea nu este o instituție ca oricare alta. De aceea, ea nu se poate confunda cu interesele Statului care sunt pur lumești, pământești, limitate deci, la această existență terestră. Un conformism și o compatibilitate absolută cu aceste interese ar putea fi păgubitor pentru credibilitatea, imaginea și autoritatea ei în fața poporului, a lumii. Biserica nu are voie să se amestece în disputele politice, înlăturând astfel, orice bănuială ori suspiciune cu privire la favorizarea și părtinirea vreunei guvernări politice. Ea nu trebuie să fie purtată și manipulată în platforma program a vreunui partid politic și nici nu-și va regăsi, vreodată, identitatea în spectrul propagandei electorale. Rolul său predominant constă în a-I conduce pe oameni pe drumul ce duce la mântuire, oferindu-le această certitudine, șansă și posibilitate. O preocupare intensă și exagerată pentru problemele ce revin competenței Statului ar putea genera suspiciuni referitoare la garanția mântuirii și a misiunii sale în lume. Căci creștinismul nu se poate reduce la un simplu moralism sau doctrinalism, acestea fiind metode ale misionarismului neoprotestant. Trebuie să înțelegi, să cauți, să afli că dogma nu este doctrinalism iar morala eticism, ci ele sunt viață, participare la Dumnezeu. Dacă „Bucuria Tatălui și a Fiului este în Duhul Sfânt”, spune Sf. Grigorie Palama, cum tu faci din iconomia lor în Biserică și în Istorie? Profesorul Teodor M. Popescu susține că Biserica nu are o misiune politico-economică deoarece ea este o instituție religioasă – morală. Evanghelia nu poate fi transformată în lege de Stat și nici Biserica în organizație politico – socială.

În altă ordine de idei, Biserica este în lume. Mădularele sale sunt membrii societății. Raportul Bisericii cu societatea este esențială, fundamentală. Ea trebuie să-și exercite rolul spiritual și soteriologic nu doar răspunzând problemelor axiologice și eshatologice ale omului contemporan îndeosebi, ci și îngrijându-se cu orice preț de

protejarea și promovarea demnității tuturor persoanelor umane precum și coeziunea societății. Prin aceasta nu trebuie să înțelegem că Biserica se substituie Statului în relația acestuia cu societatea și nici nu își asumă funcțiile proprii ale acestuia, însă ea trebuie să împlinească o misiune esențială și totodată imperativă, anume: alinarea suferințelor tuturor oamenilor și protejarea demnității umane – lucru ce scoate în evidență gândirea și slujirea socială a Bisericii, așa încât ea nu poate fi în afara problemelor sociale cu care se confruntă omul. Ea nu poate fi un spectator indiferent, pasiv și superficial, fără participare directă și substanțială, în raport cu societatea și implicit cu Statul care supraveghează și cârmuiește această societate. Dar mărturisirea creștin - socială în istorie este incomodă pentru societatea bazată pe minciună, înșelăciune și violență. A mărturisi pe Dumnezeu, inclusiv din punctul de vedere al doctrinei sociale a Bisericii, înseamnă a declara război pe viață și pe moarte diavolului, a nu mărturisi înseamnă a avea pace cu acesta. Dacă în perioada persecuțiilor, creștinismul era prigonit fiind în afara societății, astăzi se constată o ieșire a acesteia din creștinism spre puncte centrifuge ale autoumanizării și ale autosuficienței.

Vocea profetică a Bisericii se aude în istorie, căci nu se concepe, ca propovăduind adevărul să nu mustri păcatul, și în sensul social - comunitar. Glasul ei este aidoma cuvintelor scripturii: „Iată Eu stau la ușă și bat”... Chemarea ei, filantropică, se îndreaptă către toți, și face acest lucru din ziua Cincizecimii, prin vicisitudinile istoriei. Glasul ei străbate veacurile, căci mărturisirea credinței creștine îi aparține doar Ei. Caracterul spiritual și transcendent al Bisericii nu reprezintă o scuză și o justificare imbatabilă pentru o atitudine pasivistă în relație cu socialul, așa cum nici mentalitatea strict consumistă a sistemelor social – economice ale vremurilor nu poate constitui o argumentare pentru “socializarea” excesivă a mesajului său. Drept urmare, o atitudine antistatală și ignorantă ar poziționa Biserica în cealaltă extremă – antisocială, iar ancorarea excesivă în social ar denatura și deteriora însăși misiunea sa. Accentuarea unilaterală a mesajului său ar duce, pe de o parte, la relativizare, iar pe de alta, la lipsa de realism, precum și o carență a discursului său social care oricum se află în stadiul incipient de noviciat și catehumenat. Nu putem ignora faptul că ea trebuie să-I susțină pe oameni nu doar din punct de vedere moral – duhovnicesc, chiar social, prin grija față de trup, care deși este pieritor are o valoare inestimabilă deoarece el reprezintă organismul în care omul își lucrează mântuirea. Biserica are o atitudine critică, dar în același timp constructivă și iubitoare față de lume, astfel încât ea niciodată nu este împotriva acesteia, ci pentru ea, este în și deasupra lumii. Ea are drept scop și țintă finală înveșnicirea lumii cu Mântuitorul Iisus Hristos – Fiul lui Dumnezeu – În Împărăția Sa, prin dragoste desăvârșită, și nicidecum pieirea sau distrugerea ei. “Prin aceasta ea nu își pierde atributele sale, nu se “cosmicizează”, ci coboară în lume pentru a o ridica și câștiga pentru veșnicie. În felul acesta Biserica evită atât “monotelistul ecclesiologic” – negarea misiunii sale în lume, cât și seminestorianismul – relativizarea adevărului dumnezeiesc în favoarea lumii.” – După cum afirmă Pr. Prof. Dr. Gheorghios Metallinos de la Atena.

Conștientizăm faptul că raportul între cele două instituții a evoluat în mod diferit de-a lungul timpului, plecând de la perioada de aur a așa – zisei simfonii bizantine și ajungând până la contextual actual geopolitic, social, cultural și religios trebuie să presupună anumite pârghii și condiții de relaționare între cele două instituții mai sus menționate. Această asociere nu poate fi contextuală, conjuncturală sau oportunistă și nici abordată aleatoriu ca fiind ne semnificativă, ci trebuie să fie una sinceră și foarte serioasă.

Este adevărat și faptul că nu putem defini un model de relație Stat – Biserică universal valabil, cu aplicabilitate în interiorul tuturor statelor, deși pot exista unele asemănări și similitudini, deoarece fiecare Stat își reglează și conturează aceste relații ținând seama de tradițiile culturale și religioase proprii și mai ales de cadrul politico – ideologic și axiologic pe care și-l asumă. Este cunoscut faptul că în epoca noastră fiecare Stat în cadrul independenței și suveranității sale își normează relațiile cu Biserica sau cultele recunoscute, în așa fel încât fiecare țară creează premisele legale ale raporturilor sale cu cultele religioase. Problema principală se referă la modul în care se stabilește acest cadru și care sunt condițiile ce-l definesc. Și când susținem acest lucru ne gândim la rolul pe care îl acordă Statul Bisericii în contextual spiritual și cultural al societății totodată și paradigma sau tipologia adoptată în definirea relațiilor dintre cele două instituții. În situația de față este bine să fim realiști și să nu avem pretenția reînvierii unor tipologii ce nu mai corespund contextului istoric, politic, religios și cultural al vremurilor (de pildă modelul bizantin), dar nici nu putem fi atât de ignoranți încât să aspirăm spre efemeritatea statutului laic (modelul francez), și asta de dragul autonomiei și a unei presupuse libertăți, bineștiind că adevărata și autentică libertate nu există decât în Dumnezeu – Cel în Treime laudat. Imparțialitatea, neutralitatea ori nepărtinirea Statutului în relație cu cultele nu poate însemna nicidecum enclavizarea Bisericii și transformarea ei într-un domeniu particular în care intră cine poate și iese cine vrea și nici cultivarea unei conștiințe ateiste, secularizate. Imposibilitatea existenței unui Stat teocratic nu poate justifica extinderea hegemoniei unia ce la- alungat pe Dumnezeu și Biserica Sa, la periferia societății. Departe de noi gândul de a postula imaginea inervenționistă a unei Biserici ce stă, în mod autoritar, deasupra Statului chemându-l la raport și ordine, noi optăm pentru o viziune mult mai optimistă care vizează o “sinergie” a destinului uman cu Dumnezeu. Biserica nu poate sta fără cuvânt și fără acțiune în lumea contemporană, căci misiunea ei nu s-a încheiat, ea fiind legată de concepțiile, ideologiile și de situațiile regimurilor politice și sociale trecute. Ea este datoare lumii prin îndeplinirea misiunii ei moral – dunovnicești și sociale, prin îndreptarea anomaliilor, a erorilor, a lipsurilor și a slăbiciunilor politice și sociale la care membrii ei colaborează sau asistă cu indiferență.

Pe de o parte, trebuie să se conștientizeze și de către cei care sunt nostalgici după “modelul bizantin” că în împrejurările de față, Biserica nu-și poate revendica sarcini care îi depășesc atribuțiile. Ea nu poate înstitui cenzura pentru unele acțiuni politico-economice ale Statului, dar nici nu poate fi redusă misiunea ei la un “pur ethicism”. Ea trebuie să dețină în mod concret și real cadrul legislativ pentru a se adresa omului de mâine, ca cetățean și credincios, cu alte cuvinte trebuie să adopte măsuri de perspectivă, fără a fi nevoiți să facem distincția artificială între cei doi și fără a fi suspectați de încălcarea libertății de conștiință. În altă ordine de idei, faptul că ea nu reprezintă un reper de “consiliere” pentru Stat, așa după cum s-a întâmplat în epoca bizantină, nu îndreptățește o atitudine ignorantă față de opinia ei atunci când este dezbătută problema valorilor sau nonvalorilor societății de mâine. Aceasta este marea provocare a contextului social – istoric actual, atât pentru România care a ieșit din șabloanele unui model totalitarist, și care nu a adoptat încă, un model concret și eficient de relații Stat – Biserică, orientându-se doar oarecum mimetic după modelele altor state europene, cât și pentru identitatea Europei de mâine. În ce privește România, ne întrebăm care este sau care ar fi modelul cel mai simbiotic, eficient și optim în vederea consolidării și definirii unei relații între Stat și Biserică, atâta vreme cât nici modelul tradițional – bizantin, precum nici cel

izvorât din revoluția franceză, al Statului laic și laicizat nu pot fi alternative viabile pentru contextul actual? În condițiile în care Biserica este chemată la (re)evaluarea vocației sale profetice cu privire la cărmuirea duhovnicească a lumii care aspiră la ajungerea din „Biserica luptătoare” în „Biserica cea triumfătoare” – care nu este din lumea aceasta dar este pentru lumea aceasta – ce vrea să participe „într-un cer nou și pământ nou” la comuniunea veșnică și deplină cu „Împăratul Veacurilor ce au să fie!”...

2. Vorbirea despre Biserică și Stat între curs și discurs

Vorbind despre Biserică și în Biserică – despre rolul și importanța Ei, am ajuns la multe definiții ce i se dau Bisericii, cu alte cuvinte am ajuns la o teoretizare, la o nuanțare a detaliilor... Nu știu, în schimb, în ce măsură, împlinim în practică cunoștințele teoretice pe care le cunoaștem despre Biserică și dacă le împlinim în Biserică – acolo unde le este locul și rostul!... Biserica, în calitatea sa de extensie în lume a Trupului înviat al lui Iisus Hristos, nu duce o existență în solitudine ci se constituie într-o realitate socială făcându-și simțită prezența în lume față de care are o seamă de îndatoriri, îndatoriri provenind din faptul că ambele, și Biserica și lumea sunt creații ale lui Dumnezeu, prima fiind Împărăția Harului dumnezeiesc iar a doua fiind Împărăția legilor naturale(1). Lumea este pentru Biserică mediul în care își desfășoară activitatea, mediul în care aduce la îndeplinire comandamentele primite de la întemeietorul și Capul său Hristos, este realitatea care trebuie recapitulată și îndumnezeită pentru a putea fi înfățișată lui Dumnezeu în unire cu omenirea deja restaurată de Iisus Hristos. De cealaltă parte, Biserica este pentru lume ceea ce este sufletul pentru trup, este realitatea constituită în puntea de legătură între Dumnezeu și lume, este mediul de spectacol a lumii în ansamblul ei către destinul ei final, către rațiunea ei eshatologică.

Asupra lumii acționează însă și societatea umană, căci trebuie să facem această distincție între lume ca loc teologic, loc, spațiu în care fiecare lucru, fiecare realitate fizică are locul ei bine stabilit, locul ei în care și din care își realizează menirea, locul pe care se află centrată, și societate ca summum de indivizi, comunitate umană, care își manifestă acțiunea asupra lumii transformând-o, cu pretenția de a o eficientiza și, nu de puține ori, deplasând-o din locul pe care se află centrată prin acțiunile pe care le exercită asupra elementelor ei. În aceasta ordine de idei, dacă într-o începuturi Biserica se putea identifica într-o mare măsură cu societatea prin aceea că membrii Bisericii erau în același timp și, într-o foarte mare măsură, elemente ale societății, în vremea noastră Biserica nu mai poate fi identificată cu societatea fiindcă prin procesul de secularizare, centrul de greutate în viața cetății s-a deplasat din zona autorității Bisericii în zona autorității societății umane luată ca realitate autonomă.

Autoritatea Bisericii în viața cetății nu trebuie percepută în sens absolut ci nuanțată în direcția autorității inițiale asupra membrilor ei care constituiau în același timp și societatea. În contemporaneitate însă, consecutiv modificărilor apărute în conștiința maselor odată cu revoluția franceză, cu dezvoltarea filozofiei pozitivistice, cu dezvoltarea științei, se constată un hiatus între Biserică și societate. Marele vis al Bizanțului a fost acela de a crea o societate creștină universală, administrată de Împărat și călăuzită spiritual de Biserică, ceea ce însemna o îmbinare între universalismul roman și cel creștin

1 Vasile Coman, Episcopul Oradiei, *Prezența Bisericii în lume*, în revista „*Mitropolia Ardealului*”, Nr. 1-3/1982, p. 93.

într-un program socio-politic unic(2). Această idee pleacă de la premisa că omul este o ființă teocentrică în toate laturile vieții sale deci și societatea era firesc să fie teocentrică, teonomă și dacă omul este responsabil pentru întreaga creație, societatea ca extensie umană poartă această responsabilitate. Momentul convertirii lui Constantin cel Mare a coincis cu debutul entuziast al acceptării de către Biserică a protecției Imperiale și de-a lungul timpului nu s-a încercat o reflecție serioasă asupra acestei probleme a "simbiozei" dintre stat și Biserică, reflecție care să aducă necesarele corecții în ceea ce privește rolul statului și al societății laice în viața umanității căzute. Credința că un stat întreg ar putea – prin aceasta simbioză – deveni creștin s-a dovedit a fi fără suport și s-a constituit în final în marea tragedie a Bizanțului(3). S-a dovedit că "simfonia" gândită de Împăratul Justinian a fost o utopie, Bizanțul nereușind să devină un imperiu creștin universal așa cum s-a dorit de aceea, dacă în planul ideatic cel puțin, Biserică și societatea se puteau identifica, în plan real ele au fost și au rămas realități separate între care s-au dezvoltat de-a lungul timpului o seamă de raporturi. Atât societatea civilă cât și Biserică, luată ca instituție, au evoluat de-a lungul timpului și între ele s-au dezvoltat o seamă de relații, de la cele mai bune în epoca medievală, la cele mai neproductive – în epoca socialistă de aceea se cuvine să facem o seamă de precizări în ceea ce privește natura raporturilor Bisericii Ortodoxe cu societatea contemporană.

3. Despre relația Bisericii cu Statul

Relația Bisericii cu statul a fost statornicită de însuși Mântuitorul încă din timpul activității Sale pământești prin îndreptățirea dajdiei datorată Cezarului (Mt. 22,17). Răspunsul dat de Hristos fariseilor la întrebarea: "*Se cuvine să dăm dajdie Cezarului?*" subliniază două lucruri: recunoașterea autorității de stat, în cazul dat statul imperial și realitatea ne-opoziției dintre îndatoririle religioase și cele civice(4). Potrivit Sfintei Scripturi, Dumnezeu este unicul izvor al autorității (In. 19,11; Rom. 13,1) iar Iisus Hristos deține toată puterea în cer și pe pământ (Mt. 28,18) dar în același timp, dacă Iisus Hristos a făcut cunoscută autoritatea spirituală deplină a lui Dumnezeu asupra întregii vieți umane, El a rânduit și supunerea față de autoritatea politică îndemnându-i pe apostoli și prin ei pe toți creștinii să se supună autorității pământești căci este data de Dumnezeu în vreme ce Hristos nu deține putere politică(5). Mai mult decât atât, Apostolul Pavel da comandamente precise în ceea ce privește acceptarea deplină a autorității statale spunând: "*dați deci tuturor cele ce sunteți datori; celui cu darea, dare, celui cu cinstea, cinste și celui cu teama, teamă.*" (Rom. 13,7) căci "*cel ce se împotrivesc stăpânirii, se împotrivesc rânduielii lui Dumnezeu*" (Rom. 13,2). Aceste comandamente învederează faptul că Biserică și societatea civilă, din care face parte și statul, sunt două realități distincte, prima ocupându-se în mod direct de mântuirea credincioșilor în vreme ce statul se ocupă de problemele legate de viața de zi cu zi a oamenilor, finalitatea celui din urmă reducându-se la veacul acesta(6).

2 John Meyendorf, *Teologia Bizantină*, trad. de Al. I. Stan, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 283.

3 Ibidem

4 Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Îndrumări misionare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 437.

5 Ibidem

6 Nicolae Mladin, Mitropolitul Ardealului, *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969, p. 12.

Peste toate acestea însă, relația Bisericii cu societatea în general și cu statul în special trebuie să țină seama de condițiile specifice sociale și istorice în care își desfășoară activitatea. Autonomia Bisericii față de stat dacă înseamnă ne-imixtiunea Bisericii în problemele pur politice și ne-intervenția statului în problemele interne ale Bisericii nu trebuie, în același timp, să însemne și totala indiferență a Bisericii față de problemele societății contemporane. Biserica are datoria să lucreze pentru mântuirea credincioșilor și trebuie să intervină ori de câte ori aceasta este pusă în pericol de acțiunile puterii seculare iar intervenția Bisericii nu trebuie să se reducă la denunțarea acțiunilor distructive ale societății contemporane ci să se extindă în mod pozitiv în direcția determinării credincioșilor să lupte activ pentru eradicarea fenomenelor care atentează la integritatea chipului lui Dumnezeu rezident în ei. S-a pus în ultima vreme problema implicării Bisericii în viața politică și în această direcție s-au ridicat glasuri care au susținut această posibilitate dar s-au ridicat și glasuri care s-au opus și în ceea ce le privește pe acestea din urmă trebuie să facem o seamă de precizări, ele au venit din două direcții, pe de o parte s-au opus cei cărora le era frică de ceea ce însemna înrolarea Bisericii în politică în sensul că multe dintre acțiunile lor ar fi fost supuse în această situație criticii și ar fi fost date în vileag, în vreme ce alte glasuri, sincer îngrijorate au considerat că această implicare a Bisericii în politică ar fi însemnat prejudicierea imaginii ei și impietarea asupra încrederii de care se bucură Biserica în rândul populației.

Trebuie observat însă că Biserica nu se poate supune sub nici o formă mecanismului electiv adică ea nu poate face politică de partid, nu se poate lega la remorca nici unei formațiuni politice fiindcă aceasta ar însemna să prejudicieze grav asupra comuniunii între membrii ei care sunt la rândul lor membrii sau simpatizanții unui partid sau al altuia, urmează o doctrină politică sau alta. Angajarea Bisericii în rândurile unui partid ar însemna distrugerea voită a comuniunii între oameni, între credincioși, ar însemna în final autodizolvarea ei(7). Biserica, de asemenea, nu poate căuta obținerea puterii pentru ea însăși. Dacă ea ar căuta să dobândească puterea seculară ar însemna o renunțare a ei la misiunea meta-istorică pe care i-a rânduit-o Dumnezeu și o concomitentă ancorare a ei în istorie și în *saeculum*(8). A căuta obținerea puterii politice înseamnă denunțarea poruncii Mântuitorului de a da Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu (Mt. 22, 17) și deci transformarea Bisericii dintr-o instituție divino-umană, reală punte între imanent și transcendent, într-o instituție pur umană, cu pretenții de factura egoistă. Biserica însă poate și trebuie să se implice în politică pe căi și cu metode specifice misiunii ei. Rolul ei în îndrumarea morală a mirenilor se permanentizează nelimitându-se la trasarea unor norme morale, se extinde asupra tuturor sferelor vieții sociale din care și politica face parte. Nu trebuie să ne fie frică să folosim acest termen chiar dacă el a ajuns să fie considerat sinonim cu ideea de imoralitate, de refuz al responsabilității și, de ce nu, chiar de iresponsabilitate. Biserica are datoria de a face să răsară în mintea și în inima mirenilor dorința de a curăți actul politic, dorința de a-l spăla, nu în sensul de cosmetizare ci în acela de reformare profundă, de reorientare a priorităților fiindcă indiferent de vremea în care a propovăduit, indiferent de condițiile istorico-politice, discursul Bisericii s-a realizat în aceleași cadre ale dragostei de țară, ale muncii creatoare de valori, ale înclinării spre cele cu adevărat

7 Hans Kleis, *Biserica și politica*, în revista „Telegraful român”, Nr. 5-8/1999, p. 2.

8 Ibidem.

importante pentru toți cei ce sunt chipul lui Dumnezeu, indiferent de pecetea pe care o poartă în ființa lor.

Responsabilitatea moral-politică a membrilor Bisericii nu iese sub nici o formă din cadrul general al responsabilității lor morale și apoi, în relațiile lor cu Biserica nu intervine nici o modificare generată de schimbările de natură politică pentru că rolul mirenilor în Biserică este fundamentat revelațional și nu suportă determinări în plan secular, indiferent de natura orânduirii politice, pentru că ființa Bisericii nu este afectată de *saeculum*, de lume, ba mai mult, în această sferă a responsabilității moral-politice, se observă mai accentuat caracterul sinergic al devenirii umane. Membrii Bisericii nu trebuie să uite niciodată că sunt mădulare ale aceluiași unic Trup al lui Iisus Hristos și că în virtutea acestei realități orice manifestare egoistă îi scoate din comunitate, pune stavilă, ridică zid între ei și ceilalți, pe de o parte, și între ei și Dumnezeu, pe de alta. În această direcție apare ca deosebit de important rolul clerului, implicarea lui în politică trebuie, mai întâi de toate, înțeleasă sub acest aspect de fundamentare a unei moralități a actului politic, de întărire în inimile mirenilor a conștiinței comunitare înțeleasă nu în sensul comunitarismului sau colectivismului de factură socialistă(9), ci în sensul transparenței Bisericii(10) și a responsabilității creștine(11), în sensul slujirii semenului și al împreună-lucrării pentru propășirea țării.

4. Despre Biserică și cultură

Vorbind de cultură ne vedem nevoiți să stăruim puțin asupra ideii de valoare fiindcă determinarea culturii societății umane se face folosindu-ne de unitatea de măsură a valorii, cultura fiind, în esență, un *summum de valori*. Nu este cazul să facem o clasificare a valorilor culturale dar trebuie să spunem că acestea se împart - într-un mod sumar - în *valori mijloc*, adică cele care ajută la realizarea altor valori cum sunt valorile economice și *valori scop* cum sunt valorile estetice, morale și religioase(12). Se naște firesc întrebarea: care sunt valorile supreme? și răspunsul diferă de la o societate la alta. În societatea antică greacă se considera că valorile filozofice (estetice, etice, politice) sunt valorile supreme. În creștinism însă apare o nouă ierarhizare: vorbim de valori absolute, eterne și valori trecătoare, relative; valoarea absolută, eternă, cu existență pur spirituală este Dumnezeu, El l-a creat pe om după chipul său și prin aceasta i-a dăruit din atributele sale printre care și acela de creator. Omul este creator de valori, el plămăiește valori cultivând artele, filozofia, științele folosindu-se de valorile dăruite de Dumnezeu: harul, darurile Sf. Duh, iubirea, credința, răbdarea, cumpătarea, bărbăția, înțelepciunea, etc. Urmându-și destinul creator omul înfrumusețează lumea, o înobilează realizând astfel acte de cultură. Această concepție creștină a stat la baza culturii europene care, într-o începuturi, a fost o cultură religioasă(13). Pe acest fundament s-au consacrat valorile imuabile ale culturii: binele moral, adevărul sfânt și frumosul artistic.

9 Nikolai Berdiaev, *Împărăția lui Dumnezeu și împărăția Cezarului*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 91.

10 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Transparența Bisericii în viața sacramentală*, în revista „*Ortodoxia*”, Nr. 4/1970, p. 509.

11 Idem, *Responsabilitatea creștină*, p. 183.

12 Ilarion Felea, *Religia culturii*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, Arad, 1994. p. 260.

13 Ibidem, p. 262-263.

În vremea noastră însă, asistăm la o periculoasă răsturnare a valorilor, asistăm la o schimbare de locuri între valoarea mijloc și valoarea scop iar rezultatele acestei schimbări sunt dintre cele mai înspăimântătoare. Este suficient să ieșim o singură zi pe stradă, să deschidem radioul, să ne uităm la televizor și constatăm că non-valoarea este ridicată la rang de normă culturală și dacă Biserica a fost cea care a contribuit decisiv la fixarea valorilor culturii moderne ea este chemată și astăzi să-și reia munca în sensul reinstaurării unor criterii reale ale valorilor. Marea majoritate a fenomenelor zise culturale se constituie în atacuri lipsite de discernământ la adresa sănătății mentale și morale a societății contemporane și cei mai loviți membrii ai ei sunt tinerii și din această cauză situația dată este extrem de îngrijorătoare.

Căci tinerii, de pildă, se află la vârsta la care învață să prețuiască munca, fie a lor (caz ideal) fie a altora, se află la vârsta la care își formează o imagine personală despre lume și viață, își decantează pornirile spre un domeniu sau altul de activitate, în concluzie se află la o răscruce, deci sunt vulnerabili. Această vulnerabilitatea se constituie în hrana acțiunilor iresponsabile ale unor proprietari de mijloace massmedia și ale unor factori de decizie din cadrul societății, factori care sunt chemați să vegheze la buna dezvoltare psiho-somatică și afectivă a tinerilor.

Toate sferele culturale: muzica, literatura, cinematografia, sunt subjugate de fenomene pentru care termenul "subcultural" este încă mult prea blând. Genuri muzicale dintre cele mai lipsite de muzicalitate invadează societatea și se insinuează în mintea tinerilor producându-le perturbări comportamentale; filme a căror terne principale sunt sexul și violența lasă în memoria lor imagini care greu vor fi șterse, literatura prolifică de aberații comportamentale reprezentată cel mai adesea de autori de import creează în mintea tânărului imaginea unei societăți în care tot ce contează este senzația. La toate acestea se adaugă televiziunea din care se revarsă în modul cel mai abject cu putință absurdul, inumanul, promiscuitatea morală, toate îmbrăcate în minunatele peisaje sud-americe și nu numai; televiziunea pentru care senzaționalul este pus pe treapta supremă; televiziunea pentru care imaginea manifestării a 20-30 de homosexuali în cadrul unui marș este mai importantă decât adunarea a peste 100. 000 de oameni la un hram mănăstiresc, și exemplele ar putea continua. Ar fi nedrept să reducem manifestările culturale doar la aceste acte, care nici măcar nu se integrează în conceptul de cultură, de vreme ce oameni cu un mare simț de răspundere își fac cu profundă dăruire datoria la templul culturii. Trebuie să amintim și fenomenele cu adevărat culturale, de valoare incontestabilă care, chiar dacă se adresează unei categorii de oameni formată cel mai adesea din specialiști și mari oameni de cultură, păstrează balanța culturală într-un precar echilibru.

În această ordine de idei, Biserica este chemată să ia atitudine împotriva acelor manifestări care prejudiciază în modul cel mai grav sănătatea morală a societății care este incapabilă să ia, de la sine, atitudine împotriva lor. Discursul moral al Bisericii nu trebuie numai să înfiereze actele subculturale amintite ci și să ofere alternative. Sunt vrednice de admirație, în acest sens, editurile care s-au orientat către literatura mare, care au ales să publice operele marilor teologi ortodocși pentru a oferi pe această cale o alternativă cu adevărat viabilă pseudoculturii. Biserica, trecând și ea prin durerile tranziției, se vede constrânsă de factorul financiar la scăderea cadenței publicațiilor sale care nu mai ajung la publicul larg. Dar chiar și în această situație, prin pârghiile ce-i sunt puse totuși la dispoziție de societatea actuală, trebuie să intervină ferm în direcția unei educații

culturale bazată pe sănătoasele principii morale. Lărgirea accesului Bisericii la învățământul preuniversitar de toate gradele oferă acesteia șansa de a interveni eficient în educația tinerilor contribuind la formarea unor criterii valorice capabile să ferească tineretul de mirajul roșcovelor ușor digerabile dar absolut nehrănitoare ale fenomenelor subculturale actuale.

5. Despre Biserică și drepturile omului

Contrar ideii larg răspândite, noțiunea de drepturi ale omului nu este un concept teologic ci reprezintă un concept filozofic, politic, social și juridic. Acest fapt a făcut ca ele să nu constituie o temă de cercetare teologică, excepție făcând Teologia Morală care include un capitol despre drepturile fundamentale ale omului. Drepturile omului nu sunt o invenție a secolului XX ci au apărut ca idee încă din antichitate fiind numite la romani și la greci "drepturi naturale" însă în formă incipient codificată au apărut odată cu declarația drepturilor cetățenilor din Virginia în anul 1776 și introduse ulterior în Declarația de independență din 4 iulie 1776(14). Această declarație proclama ca drepturi inalienabile dreptul la viață, libertate, proprietate, fericire, securitate a persoanei, la practicarea liberă a religiei (îndeplinirea datoriilor fata de Creator), la vot, etc. Câțiva ani mai târziu, în Franța anului 1789 apare Declarația franceză a drepturilor omului și ale cetățeanului ca expresie a Revoluției franceze, mișcare prin excelență atee, care și-a pus amprenta asupra declarației înlocuindu-L pe Dumnezeu cu "Ființa supremă". În ce privește religia, această declarație spune că "*nimeni nu poate fi tulburat pentru opiniile sale, chiar religioase, cu condiția să nu tulbure ordinea publică stabilită prin lege*"(15).

Pe ruinele celui de-al doilea Război Mondial și ca urmare a descoperirii atrocităților comise pe parcursul lui, la 10 decembrie 1948 a fost adoptată de ONU Declarația universală a drepturilor omului. Ea consacră mai multe drepturi inalienabile: drepturi civile și politice (dreptul la viață, libertatea și securitatea persoanei, dreptul de a nu fi ținut în sclavie și supus torturii, prezumția de nevinovăție, dreptul la proprietate, la libertatea conștiinței, a religiei, a exprimării, etc.), drepturi sociale, culturale și economice (dreptul la muncă, la remunerație echitabilă, la protecția mamei și copilului, etc.)(16). Trebuie remarcată o zisă evoluție în declararea acestor drepturi. Dacă în declarația de la Virginia apărea noțiunea de Dumnezeu, ea nu mai apare în Declarația franceză ci este înlocuită cu aceea de Ființă supremă, iar în Declarația ONU ideea divinității dispare definitiv fiind înlocuită cu aceea de natură umană. Aceasta realitate face ca teoria unor teologi, cu preponderență protestanți, că drepturile omului sunt un produs prin excelență creștin, în care s-ar regăsi elementele fundamentale ale mesajului biblic, să se infirme. Este adevărat că Declarațiile sus amintite referitoare la drepturile omului au fost pentru vremurile lor evenimente de-a dreptul revoluționare, dar la fel de adevărat este și faptul că ele s-au realizat într-un context politic și social care nu avea nimic în comun cu religia, cu Biserica, ba mai mult, ideea acestor declarații precum și acceptarea lor pe scară

14 Aurel Nae, *Drepturile omului – încercare de evaluare ortodoxă*, în revista „*Vestitorul Ortodoxiei*”, Nr. 225/1999, p. 4.

15 Ibidem.

16 Ibidem.

universală nu urmărește decât eliberarea individului de determinările exterioare, deci și de Dumnezeu(17).

Există, fără discuție, și aspecte pozitive ale acestor declarații și anume cele date de ridicarea naturii umane la rangul de cea mai înaltă valoare a lumii ceea ce înseamnă că nimeni nu are voie să împietzeze în vreun fel asupra integrității și libertății ei, însă această valoare umană rămâne problematică în stadiul ei de ultim reper, atâta vreme cât pe acest loc nu se află Dumnezeu. Cu toată buna intenție a Declarației Americane, sclavia negrilor și comerțul cu carne vie a continuat încă vreme de aproape un secol, cu tot umanismul Declarației Franceze, prevederile ei au permis instaurarea Terorii ale cărei urmări le cunoaștem și nu în ultimul rând, cu toată ratificarea mondială a Declarației ONU, în numele drepturilor omului s-au iscat aprige confruntări armate generatoare de atrocități, cum a fost cazul războiului din Kosovo(18). Ar fi greșit să negăm orice influență creștina în privința amintitelor declarații, mai ales a celei americane însă mai trebuie să amintim și poziția Bisericii Romano-Catolice care considera Declarația Americană drept una protestantă și Declarația Franceză drept una masonică, ambele îndreptate în mod nemijlocit împotriva Bisericii Apusene.

Dacă la început declarațiile amintite au urmărit un scop nobil în sine, asistăm astăzi la o ideologizare exagerată a acestei noțiuni de drepturi ale omului. Dacă în vremurile medievale în Europa Occidentala s-a putut naște Inchiziția, o instituție care nu se mai cere definită, în veacul al XX-lea locul ei a fost luat de feluritele tribunale internaționale care în numele drepturilor unui om abstract sacrifică oameni concreți; drepturile omului enunțate inițial ca îndreptar pentru respectarea vieții, libertății și demnității persoanei umane cu toate corolarele care decurg din acestea au ajuns din norme pozitive în norme negative fiind invocate ori de câte ori o țară sau un regim politic nu se comportă cu obediență necesară vis-a-vis de puternicii zilei și de opiniile lor. În această ordine de idei ideologizarea drepturilor omului apare ca posibilă din momentul în care se consideră că nu mai există nici un criteriu superior la care să se raporteze acțiunile omului. În momentul în care Revelația este relativizată și trecută în planul privat al credinței, drepturile omului, care inițial erau norme neinterpretabile, se supun interpretării și atunci o faptă oarecare poate să apară ca bună sau rea în funcție de criteriul interpretării(19). Astfel, avortul apare ca o faptă condamnabilă dacă se consideră că prin ea se atentează la viața zămislită în trupul femeii, dar apare și ca fapta "normală" dacă se ia în considerare dreptul femeii la autodeterminare, dreptul ei de a considera o sarcină ca fiind dorită și benefică pentru ea sau de a o considera nedorită în contextul vieții ei sociale, deci pasibilă suprimării.

Drepturilor omului trebuie să le recunoaștem și aspecte benefice, fie și numai dacă facem referire la răsturnarea regimurilor totalitare, la recunoașterea drepturilor religioase sistematic negate de acestea, la controlul pe care poporul îl poate exercita asupra guvernanților prin mecanismul votului liber, dar în același timp în fața exagerărilor și ideologizării Biserica trebuie să ia atitudine, nu în sensul cenzurării lor, ci în virtutea exercitării rolului ei de a fi purtătoarea și expresia vie a Revelației netrecătoare(20). Biserica nu poate sta nepăsătoare în fața încercărilor de a prezenta

17 Ibidem.

18 Cf. Ibidem.

19 Ibidem.

20 Ibidem.

anormalul drept normal, în fața decadenței naturii umane și a întunecării chipului lui Dumnezeu (homosexualitatea, prostituția, schimbarea sexului, etc.), ci trebuie să ia poziție critică pornită din convingerea că are datoria să vegheze asupra stării morale a societății, asupra vieții persoanei în direcția păstrării ei pe calea către îndumnezeire.

Acțiunea critică a Bisericii Ortodoxe vis-a-vis de problema drepturilor omului nu trebuie înțeleasă în sensul încercării ei de a restrânge aceste drepturi sau de a suprima unele dintre ele ci trebuie înțeleasă în sensul îndatoririi ei de a fi cale de unire între creat și necreat, în sensul de a fi spațiu de recapitulare și îndumnezeire a Cosmosului, în sensul de a fi spațiul de comuniune al persoanei. De pe aceste poziții trebuie înțeleasă încercarea Bisericii - evident prin metodele ei specifice - de a limita atomizarea societății umane prin promovarea individualismului absolut, căci ideologizarea drepturilor omului atrage după sine această atomizare în sensul că nu se mai urmărește sănătatea întregului, nu se mai vede pădurea din cauza copacilor, ci se promovează autodeterminarea individului, autonomia lui în raport cu orice realitate exterioară.

6. Despre conceptul de Biserică Națională

Am lăsat la urmă acest aspect fiindcă celelalte aspecte privesc raporturile dintre Biserica Ortodoxă și societatea umană în plan universal, în vreme ce problema declarării Bisericii Ortodoxe Române ca Biserică Națională privea, la momentul respective, exclusiv țara noastră. Solicitarea Bisericii Ortodoxe Române, de atunci, de a fi declarată prin Legea Cultelor - Biserică Națională - a stârnit vii împotriviri din partea celorlalte Biserici și culte recunoscute de stat, însă trebuie menționat că demersurile reprezentanților Bisericii Ortodoxe pe lângă Adunarea Constituantă s-au concretizat în solicitarea declarării deplinei autonomii a Bisericii față de stat, iar prin declararea ei ca Biserică Națională acest principiu al autonomiei depline nu s-ar fi încălcat sub nici o formă, ci s-ar fi păstrat în mod nealterat, Biserica însăși nedorind (nici atunci, nici acum) să se supună în vreo formă oarecare puterii seculare.

Cererea Bisericii Ortodoxe Române de atunci, a fost legitimă în măsura în care ea s-a identificat veacuri de-a rândul cu poporul ei căci dintre toate elementele care definesc civilizațiile, cel mai important este, în mod frecvent, religia. Într-o mare măsură marile civilizații din istoria omenirii au fost identificate cu marile religii ale lumii(21). Mai trebuie spus de asemenea că acordarea acestui titlu Bisericii Ortodoxe Române nu aduce nici un fel de prejudiciu celorlalte culte pentru că acest titlu nu ar fi conferit Bisericii Ortodoxe nici un privilegiu legal, autonomia nefiind știrbită, după cum am mai afirmat.

Mai trebuie menționat că Biserica Ortodoxa Română a fost declarată în constituțiile din anii 1923, 1938 Biserică Națională și în conștiința poporului român a rămas așa, chiar dacă în anul 1948 puterea comunistă i-a retras acest titlu. reacordarea lui nu este în măsură să sperie celelalte Biserici sau culte precum nici pe "analizii politici" care la vremea respectivă s-au lansat în fel de fel de supoziții și au ridicat false sau reale întrebări cum ar fi: Își va îndeplini Biserica mai bine misiunea sa socială? Nu i se vor acorda o seamă de privilegii? Acordarea acestui statut este conformă cu prevederile ONU și ale Consiliului Europei privitoare la drepturile omului și libertățile religioase? (de remarcat din nou grija față de părerea altora și ideologizarea drepturilor omului), etc.

21 Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii lumii*, Editura Antet, București, 1998, p. 59.

referitor la ultima întrebare trebuie observat că documentele ONU referitoare la drepturile omului nu interzic statelor membre să declare prin lege o Biserică Națională sau oficială(22).

În Ortodoxie relația dintre Biserică și popor este o relație vie, bazată pe chiar caracterul comunitar al ființei umane. În Ortodoxie Biserica este extensia trupului Înviat al lui Iisus Hristos în lume și fiecare credincios este mădular al acestui trup prin realitatea recapitulării în Hristos a întregii firi umane, de aceea este firească această solicitare în ceea ce privește Biserica Ortodoxă Română pentru că s-a identificat de-a lungul veacurilor cu poporul ei, a luptat pentru idealurile lui, pentru cultura și civilizația lui, tot așa cum și astăzi luptă pentru sănătatea lui morală, pentru revenirea lui la adevăratele criterii ale valorilor.

Una dintre condițiile cele mai importante pentru ca Biserica Ortodoxă să desfășoare o misiune eficace pentru *timpul și contextul secularizării* este aceea de a fi ea însăși!... Tocmai încercările de mișcare a terenului pe care ea se fundamentează, de subminare a autorității sale, dar mai ales, neperceperea fenomenului secularizator ca fiind un pericol iminent al lui „acum și aici”, propriile noastre interogări lipsite de sens, totodată atenția deturnată de la adevăratele pericole către aspectele mărunte, superficiale și insignifiante ale formei, de asemenea și altele ca acestea, sunt capabile să creeze disproporția între pericolul real și fondul bine conturat al credinței, altminteri în stare și în măsură – prin forța prezenței și a mărturiei duhului creștin în lume (cel scripturistic, patristic și filocalic) – să facă față unei asemenea încercări sau provocări. „Păstrarea identității misiunii pe care *Ortodoxia* o desfășoară prin credincioșii ei reprezintă identificarea fiecăruia dintre aceștia cu însăși trăirea creștină autentică, cea care dă viață și forță duhovnicească pentru împlinirea interioară, dar și pentru mărturia exterioară a adevărului privind frumusețea și unicitatea trăirii în și cu Hristos.”(23)

În consecință, responsabilizarea acțiunilor personale, instituționale și comunitare la nivelul persoanei, a familiei, a poporului dreptcredincios și – în final – a ecleziei, este o cerință a situației, a locului și a momentului, deoarece Ortodoxia are de oferit răspunsuri prompte și concrete la stările de fapt ale *secularizării*, în misiunea ei configurându-se oferirea spre lume a mărturiei despre spiritul specific ce a făcut-o să reziste vie, activă și dinamică timp de două mii de ani și să fie alături de poporul binecredincios în toate situațiile și împrejurările, concretizându-se în: puterea înnoitoare a Tradiției, actualitatea gândirii patristice, dinamica bogăției spirituale a credinței, înduhovnicirea omului și a creației, înaintea lui Dumnezeu.(24). Atitudinea teologică, ce constă într-o formă de manifestare concretă a mărturiei pe care Biserica lui Hristos i-o dăruiește lumii, referitor tocmai la realitățile acesteia, trebuie să meargă de la sesizarea pericolului până la rezolvări concrete, pe care să le propună ca acte indispensabile ale dimensiunii duhovnicești recunoscută și devenită țintă și scop a persoanei și a comunității. Biserica, formată din mireni și clerici, are o misiune extrem de dificilă, iar postulatele imaginii de ansamblu a realității sunt în măsură să o mobilizeze și să o

22 Ibidem.

23 Mitropolit Hierotheos Vlahos, *Cugetul Bisericii Ortodoxe*, traducere Constantin Făgețan, Editura Sophia, București, 2000, p. 154 – 155.

24 Dan Ciachir, *Ortodoxia în mileniul III*, în revista “Ortodoxia” anul 51, 2001, nr. 1-2, p. 11-14.

capaciteze la acțiune, căci „dacă Biserica Ortodoxă se va mulțumi cu o prezență și cu o mărturie convențională în lume, nu va răspunde provocării contemporane cu duhul universal al lui Hristos și al Apostolilor, îl va lăsa pe omul contemporan neajutorat și va sucomba din cauza omogenizării promovate prin globalizare. Dacă, dimpotrivă, va avea curajul să promoveze în mod autocritic și cu pocăință, atât la nivel individual cât și la nivel comunitar, duhul tradiției sale, va putea să ofere adevărul universalității sale ca replică la himera globalizării.”(25)

8. În loc de concluzie și încheiere

În toate sondajele de opinie încrederea românilor în Biserica Ortodoxă se situează în jurul valorii de 90%. Această realitate demonstrează că românii se simt ca mădulare ale acestei Biserici și o consideră ca factor de unitate în planul societății civile, încrederea acordată ei este încredere auto-acordată pentru că, așa cum am spus, Biserica o formează chiar ei. Mai demonstrează că după ce le-a fost înșelată încrederea de celelalte instituții ale statului, cu excepția Armatei, desigur, singura instituție în care le-a mai rămas nădejdea este Biserica, mai demonstrează ca ei văd Biserica în calitate de ultim bastion de apărare împotriva curentelor atomizante, individualiste, demonstrează ca ei văd Biserica Ortodoxă ca singura cale de întoarcere la valorile imuabile și singura cale de dezvoltare a societății în accepțiunea ei de comunitate de persoane create după chipul lui Dumnezeu.

Așadar, Biserica și Iisus Hristos sunt o unitate indisolubilă. Istoria misiunii se identifică cu istoria Bisericii. Istoria ei este relația Lui Dumnezeu cu semenii și invers. Neavând o istorie a misiunii, nu ai o istorie a Bisericii, și atunci, ești doar o simplă adunare, un grup de oameni, o apariție meteoritică, stelară pe scena istoriei și a teologiei. Trebuie să iei aminte, la fel și noi! Prin urmare, relația umanității cu Dumnezeu se înțelege ca **realitate istorico – teandrică și sinergetică**.

Cu alte cuvinte, dacă cineva ține seama de căutările și preocupările europene contemporane – în special la nivelul poporului – care fac posibilă misiunea sfântă a Bisericii, relatările de mai sus se confirmă a fi realiste și aplicabile. Omul, tânărul european poartă în chip vizibil rănilor unei deziluzii existențiale tragice, trăind într-un vid sufletesc – spiritual, ce îl aduce permanent mai aproape de Orientul Apropiat, Îndepărtat sau Mijlociu. Prin moartea Metafizicii, el caută Adevărul (care îl va face liber) ca experiență de trăire și de aceea se refugiază în diferite practici și artificii spirituale ori substituții religioși, care sunt oferii de către ocultismul oriental. Tocmai la această solicitare poate să răspundă Biserica, însă numai atunci când își menține autenticitatea ei, căci dacă Europa are încă suspinuri și dureri în alienarea ei, acest lucru se datorează, în cea mai mare parte și inconsecvenței noastre, fiindcă suntem, de foarte multe ori, ortodocși doar cu numele nu și cu fapta, precum și a modului greșit în care purtăm dialogul cu ea. În încheiere, doresc să subliniez faptul că a sosit vremea și ceasul pentru reevaluarea metodei dialogului nostru teologic, bine articulat și judicios argumentat sau elaborat, cu Europa și cu Creștinătatea apuseană. Căci numai în cadrul spiritualității patristice și autentice – pe care suntem nevoiți să (re)cunoaștem cu toții că foarte mulți

25 Georgios I. Mantzaridis, *Globalizare și universalitate. Himeră și adevăr*, traducere Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, Editura Bizantină, București, 2002, p. 180-181.

tineri o caută și o savurează din plin, este cu puțință perceperea, din punct de vedere ortodox, a unității creștine, ecumenice. În lipsa acestei unități creștine și ecumenice, autentice, adică a Bisericii celei perene, nu poate fi zidită, vreodată unitatea și simbioza în Europa unită – pentru care ne rugăm să fie spre binele nostru cel pământesc și mai ales, cel ceresc și spre Slava lui Dumnezeu, Cel în Treime lăudat!...

În încheiere, vom susține că demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul conform căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Iisus Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat fie el și tânăr, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.”(26) Prin urmare, constatăm și de aici, faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (necularizată în conținutul și fondul ei intrisec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi, aprecia sau gusta în profunzimea ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile noastre, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...

Drd. Stelian Gomboș.

26 Pr. Dr. Ștefan Iloaie, *Misiunea Bisericii în contextual secularizării*, în revista “*Renașterea*”, Anul XVII, serie nouă, noiembrie 2006, 11 (199), p. 2.